

วิธีปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาและการพัฒนาครู
ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี:
กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง

Good Practice of Educational Management and Teacher Development
Based on the Initiation of Her Royal Highness Princess Mahachakri Sirindhorn:
A Case Study of “Ban Ton Ma-muang” Border Patrol Police School

ผ่องพรรณ ตรัมย์มงคลกุล¹ และ อารีรัตน์ ภาคพิชเจริญ

Pongpan Traimongkolkul and Areerat Pakpitjarern

ABSTRACT

This case study aims to illustrate exemplary practice of educational management and teacher development based on the initiation of Her Royal Highness Princess Mahachakri Sirindhorn, reflecting from experiences of “Ban Ton Ma-muang” Border Patrol Police School. The field study consisted of initial survey of the school context, semi-participant observation, in-depth interview, focused group interview, observation, and documentary analysis.

The findings revealed the good practice of “Ban Ton Ma-muang” School in educational management and teacher development following Her Royal Highness’ initiation, and in accordance with the contexts of the school and educational reform. Overall strategies of the school were summarized as follows: 1) balancing academic and practicum components of education, 2) creating a mechanism for nurturing desirable characteristics of the pupils, 3) facilitating teacher development, 4) enhancing school-community relationship through mutual planning, doing and sharing, 5) learning and sharing of knowledge with local schools, 6) seeking continuous support from outside parties, and 7) getting ready for school assessment.

Keywords: school good practices, rural school, royal-initiated project

บทคัดย่อ

กรณีศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอตัวอย่างวิธีการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสะท้อนจากประสบการณ์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง จังหวัดกาญจนบุรี การศึกษาใน

¹ ภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาเขตกำแพงแสน จ.นครปฐม 73140

Department of Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, Nakhon Pathom 73140

ภาคสนามประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลภาพรวมของโรงเรียน การเข้าถึงบริบทด้วยการสังเกตแบบกึ่งมีส่วนร่วม และการเก็บข้อมูลตามประเด็นคำถามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร

ผลการศึกษาแสดงถึงวิถีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงในด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริ ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและบริบทของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสรุปเป็นกลยุทธ์โดยรวม 7 ประการ ได้แก่ 1) ปรับให้มีสมดุลระหว่างวิชาการ กับการปฏิบัติ 2) สร้างกลไกบ่มเพาะลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน 3) หนุนเสริมและต่อยอดครู 4) สร้างเสริมชุมชนสัมพันธ์เพื่อร่วมคิด-ร่วมทำ-และร่วมแบ่งปัน 5) ร่วมเรียนรู้กับโรงเรียนในท้องถิ่น 6) แสวงหาการสนับสนุนจากภายนอกอย่างต่อเนื่อง และ 7) พร้อมรับการติดตาม และประเมินผล

คำสำคัญ: วิถีปฏิบัติที่ดีของโรงเรียน, โรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร, โครงการตามพระราชดำริ

บทนำ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมและประเทศ โดยใช้กระบวนการศึกษาเป็นเครื่องมือเสริมพลังให้กับกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ดังปรากฏในพระราชดำรินวโรกาสต่างๆ รวมทั้งจากโครงการตามแนวพระราชดำริเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ชัดทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล ดังที่ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ตระหนักถึงพระราชปณิธานและพระวิริยะอุตสาหะในด้านการส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ในปี พ.ศ. 2548 จึงได้ถวายพระเกียรติยศแด่พระองค์ท่านในฐานะ “Unesco Goodwill Ambassador” ทางด้าน “Empowerment of Minority Children and the Preservation of their Intangible Cultural Heritage” (Unesco, 2005) นับว่าเป็นความภาคภูมิใจของคนไทย ที่ประสบการณจากพระราชภารกิจในการส่งเสริมการศึกษาและคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ขยายไปสู่ประเทศในภูมิภาคใกล้เคียง ได้แก่ ประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีบทเรียนแห่งความสำเร็จจากการทรงงานในประเทศไทยเป็นต้นแบบเพื่อการปรับใช้ในประเทศเหล่านั้น

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “โรงเรียน ตชด.” เป็นโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร ที่พัฒนาจากโรงเรียนชาวเขาซึ่งเป็นโรงเรียนเฉพาะกิจในความดูแลของตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ถูกต้องตามกฎหมายแห่งแรกก่อตั้งขึ้นในพ.ศ. 2499 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของทางราชการด้านความมั่นคงของชาติและเพื่อให้การศึกษแก่เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ต่อมาในพ.ศ. 2507 สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชมรม

ราชชนนี ได้ทรงรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไว้ในพระอุปถัมภ์ (กรรณิการ์ สัจกุล และคณะ, 2550) นับจากนั้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวนรวม 193 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ 40 จังหวัด ใน 4 ภูมิภาคของประเทศ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550)

โครงการตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เริ่มดำเนินงานในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดาร อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของการทรงงานพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ ในระยะเริ่มต้น ทรงริเริ่มโครงการแก้ปัญหาโภชนาการให้กับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส โดยใช้กิจกรรมการเกษตรในโรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งเป็นที่มาของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ได้ทรงทดลองดำเนินการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยมีพระราชดำริว่าทรงคุ้นเคยกับภารกิจของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารของไทย

นับเนื่องจากจุดเริ่มต้นของพระพระราชดำริที่จะ “ศึกษาและทดลองงานพัฒนา” ดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมโอกาสและคุณภาพการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนผ่านทางภารกิจของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอย่างต่อเนื่อง โดยได้พระราชทานแนวความคิดการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ การสนับสนุนทั้งด้านทุนทรัพย์และทรัพยากรการศึกษา ตลอดจนการสร้างภาคีการมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน นับตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน มีโครงการพระราชดำรินโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 8 โครงการ ภายใต้ 4 แผนงานหลักของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารระยะที่ 3 (สำนักงานโครงการฯ, 2547)

ในสถานะห้องทดลองทางการศึกษาในบริบทจริงและมีผลงานเชิงประจักษ์ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจึงเป็นต้นแบบของวิธีการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารในประเทศไทย และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับครู นักการศึกษาและนักพัฒนา ในการเข้าถึงแนวพระราชดำรินการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนการนำแบบอย่างที่ดีไปใช้เพื่อการส่งเสริมการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเพื่อถอดบทเรียนจากโครงการตามพระราชดำรินโรงเรียน จึงมีความสำคัญและจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการสืบสานงานพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มด้อยโอกาส ทั้งในบริบทของไทยเอง และในประเทศอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรณีศึกษาครั้งนี้มุ่งถอดบทเรียนแนวทางการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสะท้อนจากประสบการณ์ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 13 จังหวัดกาญจนบุรีที่มีพัฒนาการในรุ่นกลาง โดยมีคำถามวิจัยหลัก ดังนี้ “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงมีวิธีการปฏิบัติที่ดีตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างไร ในด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน รวมถึงการปฏิบัติการกิจและการพัฒนาในวิชาชีพของครู”

วิธีการศึกษา

แนวทางการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative/interpretive research) ซึ่งเป็นแนวทางที่มุ่งทำความเข้าใจและให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ในบริบทที่ศึกษา ในที่นี้ได้แก่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงซึ่งเป็นกรณีศึกษา

ในการศึกษามีกรอบการวิเคราะห์ ดังนี้

- ศึกษาวิธีการปฏิบัติของโรงเรียนในการจัดการศึกษาโดยใช้โครงการตามพระราชดำริเป็นฐาน
- ศึกษาวิธีปฏิบัติภายใต้ปรัชญาและกรอบพันธกิจของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ 1) จัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในชุมชน และ 3) อารงรักษาความมั่นคงของชุมชน
- ศึกษาการจัดการศึกษาและการพัฒนาครู ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้
 - 1) การจัดการศึกษา ได้แก่ การบริหารโรงเรียน การจัดหลักสูตร การจัดชั้นเรียน การจัดครู การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและชุมชน
 - 2) การพัฒนาครู ได้แก่ การสรรหาและการคัดเลือกครู การรักษาครู ให้อยู่ในวิชาชีพ การพัฒนาครูประจำการ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน การสร้างจิตวิญญาณครู

การเลือกกรณีศึกษา

พื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 13 ซึ่งครอบคลุม 2 จังหวัด คือ จังหวัดกาญจนบุรีและราชบุรี มีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในสังกัดจำนวนรวม 13 โรงเรียน

เนื่องจากเป้าหมายของโครงการนี้ คือการถอดบทเรียนโดยการศึกษาเจาะลึกกรณีตัวอย่างโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน ที่มีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีของพื้นที่ศึกษาภาคกลาง ตอนล่าง ดังนั้นจึงดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 เลือกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 3 แห่ง ที่อยู่ในขอบข่ายน่าสนใจและตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งสะดวกต่อการเก็บข้อมูล จากนั้นศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนและชุมชนโดยการศึกษา เอกสารและการสัมภาษณ์ครูใหญ่ จากข้อมูลผู้วิจัยตัดสินใจคัดเลือกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงเป็นโรงเรียนกรณีศึกษา

สรุปลักษณะสำคัญ 6 ประการ ซึ่งเป็นเหตุผลที่นักวิจัยตัดสินใจเลือกโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง เป็นกรณีศึกษา มีดังนี้

- **ระยะพัฒนาการ** เป็นโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน รุ่นกลาง ก่อตั้งได้ 24 ปี มีการปรับตัวที่แสดงถึงการเชื่อมต่อระหว่างปรัชญา-อุดมการณ์ ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน กับการจัดการศึกษาในแนวปฏิรูปสอดคล้อง กับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- **ผู้บริหาร** ครูใหญ่อยู่ในพื้นที่และปฏิบัติงานในโรงเรียนนี้อย่างต่อเนื่อง (9 ปี) มี ครอบครัวซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในอำเภอไทรโยค จบการศึกษาระดับปริญญาโท ด้านบริหารการศึกษา เคยได้รับรางวัลครูใหญ่ดีเด่นระดับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ประจำปี 2549
- **ครู** โรงเรียนมีครูจำนวน 8 คน ในจำนวนนี้เป็นครูครุทายาทจำนวน 5 คน (หญิง 3 คน และชาย 2 คน) ครูทุกคนพักอาศัยอยู่ในพื้นที่
- **สภาพแวดล้อมในโรงเรียน** มีสภาพทางกายภาพเป็นระเบียบ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนร่าเริงแจ่มใส
- **โครงการตามพระราชดำริ** โรงเรียนดำเนินโครงการครบและผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำทั้ง 8 โครงการ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและกลุ่มบุคคล ทั้งนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเยี่ยมการดำเนินงานของโรงเรียนจำนวน 4 ครั้ง
- **ชุมชน** โรงเรียนมีฐานชุมชนที่ดี ข้อมูลเบื้องต้นบ่งชี้ว่าผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์

การศึกษาในภาคสนามประกอบด้วยกิจกรรมการเก็บข้อมูล 3 ลักษณะ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลภาพรวม การเข้าถึงบริบท และการเก็บข้อมูลตามประเด็นคำถาม ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลภาพรวม ผู้วิจัยเดินสำรวจสภาพทั่วไปของโรงเรียน ทั้งในด้านกายภาพและด้านกิจกรรม โดยมีครูใหญ่ ครูที่รับผิดชอบ และกรรมการสถานศึกษาร่วมกันให้ข้อมูลในแต่ละด้าน ประกอบกับการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. การเข้าถึงบริบท ใช้วิธีการสังเกตแบบกึ่งมีส่วนร่วม กล่าวคือ เข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนโดยพักอาศัยอยู่ที่โรงเรียน ซึ่งได้มีโอกาสสังเกตสภาพความเป็นอยู่และกิจกรรมต่างๆ อย่างไม่ขัดขวางสภาพที่เป็นอยู่ ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ซึ่งช่วยให้นักวิจัยเข้าถึงสภาพที่เป็นจริงของบริบทโรงเรียนและชุมชน สามารถกำหนดประเด็นคำถามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งสร้างความคุ้นเคยกับครูใหญ่ ครู นักเรียน และผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูลเชิงลึกต่อไป

3. การรวบรวมข้อมูลตามประเด็นคำถาม ทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาพรวมและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดประเด็นคำถามเพื่อเป็นกรอบในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตเป็นวิธีการหลัก ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

- การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์รายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์กรท้องถิ่น และครูที่เป็นกรณีศึกษา ในด้านการดำเนินงานของโรงเรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน
- การสนทนากลุ่ม สนทนากับคณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มครูครุทายาท และกลุ่มนักเรียน ในด้านความรู้สึกนึกคิดต่อโรงเรียน พระราชดำริและพระราชจริยาวัตรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- การสังเกต ทำการสังเกตกิจกรรมทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนที่เป็นวิถีปฏิบัติของครูและนักเรียน ในด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโครงการต่างๆ
- การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารและโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประวัติและหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ผลการดำเนินโครงการตามพระราชดำริ

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบกึ่งอุปมาน (semi-inductive approach) เริ่มจากการจัดระบบข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา การจัดกลุ่มประเด็นย่อย (sub-categories) และกลุ่มประเด็นหลัก (categories) และการสังเคราะห์แบบแผน

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูล นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์และเขียนรายงานฉบับร่างแล้ว นักวิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งในพื้นที่ (member check)

ผลการศึกษา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงได้น้อมนำแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาดำเนินการให้เหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจ คักยภาพและความพร้อมของโรงเรียน ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง มีอายุพัฒนาการนับจากเริ่มก่อตั้ง 24 ปี มีครูใหญ่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนมาแล้ว 2 คน ในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของโรงเรียนที่ต้องปรับตัวเข้าสู่มาตรฐาน ครูใหญ่คนที่ 3 จึงใช้กลยุทธ์ **การบริหารการเปลี่ยนแปลง** โดยมีพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกันของครูและครูใหญ่ใน 3 ด้าน คือ

- **เข้าใจ-เข้าถึง ปรัชญาและจิตวิญญาณของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน**
โรงเรียน ตชด. เป็นโรงเรียนที่มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โดยมีปรัชญา คือ “สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผล ความมั่นคง” และมีพันธกิจตามวัตถุประสงค์ 3 ด้าน คือ 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญา 2) เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ 3) เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยและสงบเรียบร้อย
- **เข้าใจ-เข้าถึง บริบทของการเปลี่ยนแปลง** แม้ว่าจะเป็นโรงเรียนที่มีพันธกิจพิเศษ แต่ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โรงเรียนต้องเร่งรัดพัฒนาให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษา และพร้อมรับการประเมินด้วยมาตรฐานเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
- **เข้าใจ-เข้าถึง แนวคิดและแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริ** มีความเข้าใจทั้งในภาพรวมด้านเป้าหมายของโครงการตามพระราชดำริ และวัตถุประสงค์ตลอดจนวิธีการดำเนินงานในแต่ละโครงการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

บนพื้นฐานความเข้าใจร่วมกันข้างต้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงได้กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน ตลอดจนจัดโครงสร้างการบริหารงาน เพื่อ

- 1) ตอบสนองปรัชญาและพันธกิจของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้งด้านการเรียนสอนในโรงเรียนและงานมวลชนสัมพันธ์ 2) ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา และ 3) ตอบสนองการ

ดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริ ได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าจะมีข้อจำกัดด้านอัตรากำลังครูตชด. ที่มีจำนวนเพียง 8 คน รายละเอียดเพิ่มเติมในด้านการบริหารจะกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. การจัดการศึกษาโดยใช้โครงการตามพระราชดำริเป็นฐาน

2.1 การดำเนินโครงการตามพระราชดำริฯ 8 โครงการ

1) พัฒนาการของการน้อมนำโครงการตามพระราชดำริมาปฏิบัติ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง กำเนิดขึ้นในช่วงยุคที่ 3 ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (พ.ศ. 2523-2541) ซึ่งเป็นยุคเริ่มต้นของโครงการตามพระราชดำริในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยมีโครงการแรก ๆ ที่ดำเนินงานตั้งแต่แรกก่อตั้งโรงเรียน คือ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน (พ.ศ. 2523) และโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา (พ.ศ. 2526) โรงเรียนจึงเติบโตมาพร้อมกับการขยายโครงการตามพระราชดำริอื่น ๆ จนครบ 8 โครงการ โดยที่สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พัฒนาระบบวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจนเพื่อสนองแนวพระราชดำริฯ

สรุปพัฒนาการของโครงการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ระยะแรก

- โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน (2523) ทดลองใน 3 โรงเรียน
- โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา (2526)

ระยะที่ 2 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

เพิ่ม 5 โครงการ

- โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2530)
- โครงการฝึกอาชีพ (2531)
- โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ (2531)
- โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน (2533)
- โครงการส่งเสริมสหกรณ์ (2534)

ระยะที่ 3 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

เพิ่ม 1 โครงการ

- โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร (2539)

ระยะที่ 4 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2540-2544)

- โครงการผลิตครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หรือ โครงการครูทายาท (2540) เป็นโครงการ 5 ปี (2541-2545) ผลิตครูปีละ 80 คน

2) วิธีปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ

โดยรวม โรงเรียนดำเนินงานโครงการบรรลุตามเกณฑ์เป้าหมาย และมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างต่อเนื่องตามระบบที่กำหนดจากส่วนกลาง จากการสังเกตกิจกรรมของโครงการและการศึกษาข้อมูลการดำเนินงาน พบว่าโรงเรียนมีวิธีปฏิบัติที่ดี ดังนี้

- กระจายความรับผิดชอบ โดยมอบหมายงานโครงการให้กับครูตามความถนัด เช่น มีครูเกษตรที่มีพื้นฐานด้านการเกษตร ครูพยาบาลที่มีความรู้ด้านสาธารณสุข เป็นต้น
- หนุนเสริมการทำงานของครู โดยผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการทำงานเชิงรุก
- ระดมปัจจัยสนับสนุน ทั้งด้านความรู้ และทรัพยากรการผลิต จากหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริฯ กลุ่มบุคคล และองค์กรต่างๆอย่างต่อเนื่อง
- เน้นกระบวนการเรียนรู้ในการทำงาน และการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้กับนักเรียน โดยใช้ระบบการทำงานกลุ่มแบบพี่สอนน้อง ในทุกกิจกรรม
- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลในทุกโครงการ
- ปรับระบบการจัดการโครงการให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ที่โรงเรียนต้องเร่งรัดพัฒนาด้านวิชาการให้ได้มาตรฐาน

ภาพที่ 1 กิจกรรมโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน หนึ่งในโครงการตามพระราชดำริ

2.2 การจัดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน-ชุมชน

นอกจากการบริหารโรงเรียน ดังได้กล่าวแล้ว โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง มีวิธีปฏิบัติในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2542 โดยเชื่อมโยงกับโครงการตามพระราชดำริฯ ในองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ 1) การจัดหลักสูตร 2) การจัดชั้นเรียน 3) การจัดครู 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) การประเมินผล 7) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและชุมชน และ 8) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สรุปตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีปฏิบัติในการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน-ชุมชน

องค์ประกอบ	วิธีปฏิบัติของโรงเรียน
1) การจัดหลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> ● เริ่มจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ โดยจัดสัดส่วนเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องกับที่พบในหลักสูตรประถมศึกษาทั่วไป ● ยังไม่มีการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น แต่มีการเพิ่มเติมสาระที่ใช้วิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้และมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียน ● จัดสรรเวลาระหว่างวิชาการและภาคปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับโครงการตามพระราชดำริฯ โดยให้มีการปฏิบัติงานตามโครงการพระราชดำริฯ โดยเฉพาะโครงการเกษตร ในช่วงบ่ายตั้งแต่ 15.00 น. ทุกวัน ● ปรับให้มีสมดุลระหว่างวิชาการและการปฏิบัติมากขึ้น โดยเสริมจุดอ่อนด้านวิชาการ และลดภาระงานภาคปฏิบัติของนักเรียนในการทำโครงการเกษตร และการประกอบอาหารกลางวัน โดยให้ผู้ปกครองมาร่วมรับผิดชอบ
2) การจัดชั้นเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดนักเรียนตามชั้น คณะเพศ อายุ เชื้อชาติ โดยมีครูรับผิดชอบ คนละ 1 ชั้นเรียน ● จัดกลุ่มย่อยเพื่อเสริมพื้นฐานสำหรับเด็กที่เรียนช้า ● จัดกลุ่มนักเรียน แบบ “พี่สอนน้อง” สำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมในโครงการตามพระราชดำริฯ <p style="text-align: right;">(ต่อ)</p>

ตารางที่ 1 วิธีปฏิบัติในการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน-ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบ	วิธีปฏิบัติของโรงเรียน
3) การจัดครู	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดครูให้รับผิดชอบการเรียนการสอนชั้นละ 1 คน ● กระจายความรับผิดชอบในการดูแลโครงการตามพระราชดำริฯ ทุกคน (เช่น ครูเกษตร ครูพยาบาล ครูสหกรณ์) สำหรับโครงการเกษตร ให้ครูร่วมกันรับผิดชอบ ● ให้ครูทุกคนรับผิดชอบงานมวลชนสัมพันธ์ คนละ 1 คุ่มในหมู่บ้าน
4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> ● การออกแบบการเรียนรู้ ยังมีข้อจำกัด ครูยังคงยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก ทั้งด้านเนื้อหาและกิจกรรม ครูเริ่มเรียนรู้การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน แต่ยังไม่ปรากฏผลชัดเจน ● ดูแลและเสริมความรู้ด้านวิชาการ (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์) ให้กับนักเรียนมากขึ้น ทั้งในกลุ่มใหญ่ และในรายคนที่มีปัญหาในการเรียนรู้เป็นพิเศษ ● การผสมผสานโครงการตามพระราชดำริฯ เข้าในกลุ่มสาระ ยังไม่ชัดเจน ในเชิงการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระ แต่มีการเชื่อมโยงในระดับกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน กับโครงการส่งเสริมสหกรณ์
5) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	<ul style="list-style-type: none"> ● ให้กิจกรรมในโครงการตามพระราชดำริฯ เป็นกิจกรรมหลักในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ● ใช้ระบบวินัยเป็นฐานในทุกกิจกรรม ● ใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันแบบ “พี่สอนน้อง” ในทุกกิจกรรม ● ครูดูแลใกล้ชิด “คลุกคลี ร่วมกินข้าว ร่วมทำงานด้วยกัน” ในทุกกิจกรรม
6) การประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> ● การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยรวมเป็นไปตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทางปฏิบัติจริง เน้นสัดส่วนผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติ ● รับการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกใน พ.ศ. 2548 และเตรียมพร้อมสำหรับการประเมินรอบต่อไป ● การประเมินผลการดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริฯ โดยโรงเรียน จัดเก็บข้อมูลตามดัชนีชี้วัด และส่งรายงานตามข้อกำหนดของสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ต่อ)

ตารางที่ 1 วิธีปฏิบัติในการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน-ชุมชน (ต่อ)

องค์ประกอบ	วิธีปฏิบัติของโรงเรียน
7) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของงานมวลชนสัมพันธ์ ● กิจกรรมในโครงการตามพระราชดำริฯ ทุกโครงการเกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและชุมชน
8) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	<p>เสริมต่อความผูกพันของชุมชนต่อโรงเรียน “โรงเรียนของท่านพระเทพฯ”</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยกิจกรรมเชื่อมโยง “บ้าน-โรงเรียน-ชุมชน” ผ่านงานมวลชนสัมพันธ์ และกิจกรรมในโครงการตามพระราชดำริฯ ● วิธีการเข้าถึงและ “ได้ใจ” ชุมชน <ul style="list-style-type: none"> -ทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด -กระจายความรับผิดชอบของครูในงานมวลชนสัมพันธ์ (ครู 1 คน ต่อ 1 คุ่มของชุมชน) -ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและสมาชิกชุมชน “ร่วมคิด-ร่วมทำ-ร่วมแบ่งปัน” -สร้างความผูกพันส่วนตัวของครู ตชด.กับชุมชน <p>ครูฝังตัวอยู่ในท้องถิ่น</p>

3. ครู ตชด. : ภารกิจ กับการพัฒนาตน และพัฒนาวิชาชีพ

ตามแนวพระราชดำริฯ

กระบวนการเข้าสู่อาชีพครู การปฏิบัติภารกิจ และการพัฒนาในวิชาชีพ ของครู ตชด. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง มีข้อสรุป ดังนี้

3.1 กระบวนการเข้าสู่วิชาชีพ: การสรรหาและการคัดเลือกครู

- ครู ตชด.รุ่นเดิม ได้แก่ ตำรวจตระเวนชายแดนที่เข้าสู่อาชีพครูโดยการสมัครใจ โดยโอนย้ายจากฝ่ายความมั่นคง
- ครู ตชด.รุ่นใหม่ เป็นผลผลิตจากโครงการครูทายาท ซึ่งเป็นโครงการผลิตครูเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสร้างความ

พร้อมด้านอัตรากำลังในการสนองโครงการตามพระราชดำริในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โดยการคัดเลือกจากผู้สมัครที่เป็นศิษย์เก่าโรงเรียน ตชด. ที่มีคุณวุฒิในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และให้เข้ารับการอบรมเพื่อฝึก "ความเป็นตำรวจ 3 เดือน" และ ฝึก "ความเป็นครู" 6 เดือน และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว มีเงื่อนไขว่าต้องทำงานเป็นครูในโรงเรียน ตชด. อย่างน้อย 5 ปี

ปัจจุบัน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง มีครู ตชด. รุ่นเดิม จำนวน 3 คน และ ครูครุทายาท จำนวน 5 คน ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับการชักชวนจากครูใหญ่คนปัจจุบันให้มาทำงานที่โรงเรียนแห่งนี้ ครูครุทายาท ทั้ง 5 คนนี้ นับว่าเป็นเลือดใหม่ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และกำลังพัฒนาความรู้ในวิชาชีพครูด้วยการศึกษาต่อระดับปริญญาตรี

3.2 การปฏิบัติภารกิจของครู ตชด.

ครู ตชด. ในโรงเรียนแห่งนี้ตระหนักในภารกิจ 3 ประการของครู ตชด. ได้แก่ การเป็นครู ผู้ให้ความรู้ การเป็นนักพัฒนาชุมชน และการเป็นตำรวจผู้พิทักษ์ความมั่นคงสันติสุข แม้ว่าจะต้องแบกรับภาระหนัก แต่มีความภูมิใจในความเป็นครูของโรงเรียนที่รองรับโครงการตามพระราชดำริ

ในด้านความเป็นครูผู้สอน ครู ตชด. บ้านต้นมะม่วง ให้การดูแล บ่มเพาะ ชัดเกล้านักเรียน โดยเน้นระบบวินัยในทุกกิจกรรม จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ครูรุ่นใหม่พยายามปรับแนวทางการสอน โดยเสริมด้านวิชาการ เรียนรู้ที่จะใช้เทคนิคการสอนใหม่ๆ มากขึ้น

ในด้านความเป็นนักพัฒนา ครู ตชด. บ้านต้นมะม่วง ส่วนหนึ่งเป็นคนในชุมชน อีกส่วนหนึ่งพักค้างที่โรงเรียน มีความผูกพันกับโรงเรียนและชุมชน ทั้งด้วยภารกิจด้านมวลชนสัมพันธ์ ภารกิจของโครงการตามพระราชดำริ และด้วยความผูกพันส่วนตัว

ในด้านความเป็นตำรวจผู้พิทักษ์ ชุมชนบ้านพุหว่าให้การยอมรับครู ตชด. ของโรงเรียนแห่งนี้ ว่ามีความสามารถรอบด้าน ชาวบ้านพึ่งพิงได้ ทั้งด้านการเจ็บป่วย และความปลอดภัย

3.3 การพัฒนาในวิชาชีพของครู ตชด.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเห็นความสำคัญกับครู และบทบาทของ ครู ตชด. เป็นอย่างยิ่ง ทรงสนับสนุนการเพิ่มพูนศักยภาพด้านวิชาการและวิชาชีพครู ซึ่งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วงได้ดำเนินการพัฒนาครูตามพระราชดำริ ดังนี้

- การชัดเจนด้วยวัฒนธรรม ตชด. เมื่อเข้าสู่อาชีพ ครู ตชด. บ้านต้นมะม่วงจะผ่านกระบวนการชัดเจนด้วยวัฒนธรรมความเป็น ตชด. ซึ่งเน้นวินัยและจิต

วิญญานความเป็นครู ตชด. รวมถึงภารกิจในการสนองพระราชดำริในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส

- การพัฒนาเพื่อเติมเต็มความรู้ ในฐานะครูประจำการ ครู ตชด.บ้านต้นมะม่วง ได้รับความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพครูจากการอบรมเสริมความรู้บ่อยครั้ง จากหน่วยงานสนองพระราชดำริ โดยเฉพาะจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และราชบุรี
- การศึกษาต่อยอดในวิชาชีพ ครู ตชด. จำนวน 4 คนของโรงเรียนนี้ได้รับการส่งเสริมให้ศึกษาต่อ ในระดับปริญญาตรีสาขาการศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี นอกเวลาราชการ โดยมีครูใหญ่ได้รับมอบหมายให้เป็นครูนิเทศก์ในโรงเรียน มีโอกาสเรียนรู้กับครูเครือข่าย และได้เรียนรู้คู่การทำงาน สามารถทดลองใช้ความรู้ในการเรียนการสอนได้จริงในระหว่างการศึกษา

วิธีปฏิบัติของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง ในการจัดการศึกษาและการพัฒนาครู เพื่อสนองตอบแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามที่ได้นำเสนอนี้ สรุปเป็นกลยุทธ์การปฏิบัติที่ดีโดยรวมของโรงเรียน 7 ประการ ดังนี้

1. ปรับให้มีสมดุลระหว่างวิชาการ กับการปฏิบัติ
2. สร้างกลไกบ่มเพาะลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน
3. หนุนเสริมและต่อยอดครู
4. สร้างเสริมชุมชนสัมพันธ์เพื่อร่วมคิด-ร่วมทำ-และร่วมแบ่งปัน
5. ร่วมเรียนรู้กับโรงเรียนในท้องถิ่น
6. แสวงหาการสนับสนุนจากภายนอกอย่างต่อเนื่อง
7. พร้อมรับการติดตาม และประเมินผล

สรุปและเสนอแนะ

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ถือเป็นต้นแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารโดยใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ โดยผ่านการทดลองและปรับปรุงพัฒนาด้วยพระปรีชาญาณและพระจิตวิญญานความเป็นนักการศึกษา-นักพัฒนาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์ผู้ทรงคุณค่าสมดังพระสมัญญา "เจ้าฟ้านักพัฒนา" ดังประจักษ์จากการถวายเป็นพระราชกุศลและยกย่องพระเกียรติยศในหมู่ประชาคมนักพัฒนามนุษย์และชุมชน ทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล

จากแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานอย่างต่อเนื่อง นำทางให้เกิดแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร พร้อมด้วยกลยุทธ์เชิงระบบและเป็นองค์รวม โครงการพัฒนาตามพระราชดำรินี้ในโรงเรียนตำรวจชายแดน จึงมีแนวทางที่ชัดเจน นำไปปฏิบัติได้จริง

กรณีศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านต้นมะม่วง เป็นตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นวิธีปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริ อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดแนวพระราชดำริไปปฏิบัติจริงของโรงเรียน ตชด. แต่ละแห่ง อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันได้ อันเนื่องมาจากบริบทและความพร้อมที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม รวมถึงการทดลองนำร่องเชิงปฏิบัติการ เพื่อปรับใช้กลยุทธ์การปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในชุมชนห่างไกล ที่มีบริบทของโรงเรียนใกล้เคียงกับบริบทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

2. กลยุทธ์การปฏิบัติที่ดีซึ่งเป็นบทเรียนจากกรณีศึกษาครั้งนี้ จะนำไปปรับใช้ได้เต็มที่ภายใต้เงื่อนไขทางบริบทที่เอื้อต่อการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญคือคุณลักษณะของครู ซึ่งต้องเป็นครูที่มีใจรักท้องถิ่น และเป็นครูนักพัฒนา ดังนั้น โรงเรียนที่จะนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปปรับใช้ให้ได้ผลดี ต้องมีครูที่มีคุณลักษณะพื้นฐานดังกล่าว อีกทั้งสถาบันการผลิตครูต่างๆ ต้องมีบทบาทหนุนเสริมการพัฒนาครูเพื่อรองรับภารกิจการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามแนวพระราชดำริ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ เป็นโครงการย่อยในชุดโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและการพัฒนาครูตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: บทเรียนจากโครงการพระราชทานความช่วยเหลือทางการศึกษา” ดำเนินการโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค ด้วยการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ สัจกุล และคณะ. (บรรณาธิการ). 2550. *ด้วยจงรักและภักดี: 50 ปี โรงเรียน ตชด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. 2550. *ประวัติความเป็นมาและการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน.* แหล่งที่มา: <http://www.bpp.go.th>. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2550.

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำนักพระราชวัง. 2547.
แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี. ระยะที่ 3 พ.ศ. 2545-2549. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
โครงการฯ.

UNESCO. 2005. *HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn*. Information on UNESCO Goodwill
Ambassadors. Available: <http://portal.unesco.org/en/ev.php>. Retrieved: 1/6/2008.

.....